

УДК 378.4 (477) «2014–2022»

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-1-6>**Парасковія ДВОРЯНИН,***orcid.org/0000-0002-7858-3563*

кандидат наук з соціальних комунікацій,

доцент кафедри радіомовлення і телебачення

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна) *paraskadvoryanyun@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНИ (2014–2022): ПРОБЛЕМАТИКА, ОСОБЛИВОСТІ, ВІЗІЇ

Мета статті – проаналізувати український медійний дискурс професійної освіти в Україні у роки неконвенційної російсько-української війни (2014–2022). Методологія дослідження ґрунтується на принципах науковості, системності, а також використанні дискурс-аналізу як міждисциплінарного підходу до студіювання мас-медійного простору. Наукова новизна полягає у тому, що вперше розкрито напрями і змістові аспекти проблематики реформи професійної (професійно-технічної) освіти України в дискурсі соціальних медіа (2014–2022). З'ясовано, що в умовах російсько-української війни вітчизняні ЗМІ значно менше приділяли уваги професійній (професійно-технічній) освіті порівняно з середньою та вищою ланкою цієї сфери. Аналізуючи змістову спрямованість мас-медійного дискурсу щодо професійної освіти України, встановили декілька тематично-проблемних аспектів фокусування уваги ЗМІ: 1) проблема фінансування закладів професійної освіти у зв'язку з проведенням реформи місцевого самоврядування й передачу фінансових повноважень у регіони та громади; 2) питання належності закладів профтехосвіти до групи закладів вищої освіти; 3) реформування змісту освіти в училищах, коледжах, технікумах, з метою їх максимального наближення до ринку праці та потреб виробничих і сервісних підприємств; 4) впровадження і розширення практики застосування у системі професійної освіти дуальної форми навчання, створення аврально-практичних центрів, модернізація навчального обладнання; 5) зміни до умов вступу до закладів професійної освіти; 6) законодавчі зміни, пов'язані із схваленням Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019) та розробкою законопроекту «Про професійну освіту» (з 2020 р.); 7) спроби прогнозів розвитку професійної освіти у зв'язку з поширенням онлайн-освіти, діджиталізацією, поширенням високотехнологічних виробничих процесів.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, сучасна російсько-українська війна, реформи освіти, дуальна освіта.

Paraskoviya DVORIANYN,*orcid.org/0000-0002-7858-3563*

PhD. (Social Communications),

Associate Professor at the Department of Broadcast and Television

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) *paraskadvoryanyun@gmail.com*

PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION IN THE MASS MEDIA DISCOURSE OF UKRAINE (2014–2022): PROBLEMS, FEATURES, VISIONS

The purpose of the article is to analyze the Ukrainian media discourse on professional education in Ukraine during the years of the unconventional Russian-Ukrainian war (2014–2022). The research methodology is based on the principles of scientificity, systematicity, as well as the use of discourse analysis as an interdisciplinary approach to the study of mass media space. The scientific novelty lies in the fact that for the first time the directions and substantive aspects of the reform of professional (vocational and technical) education of Ukraine in the discourse of social media (2014–2022) have been revealed. It was found that in the conditions of the Russian-Ukrainian war, the domestic mass media paid much less attention to professional (vocational and technical) education compared to secondary and higher education. Analyzing the content orientation of the mass media discourse on vocational education in Ukraine, several thematic and problematic aspects of media attention were identified: 1) the problem of financing vocational education institutions in connection with the implementation of local self-government reform and the transfer of financial powers to regions and communities; 2) the issue of the affiliation of vocational education institutions to the group of institutions of higher education; 3) reforming the content of education in vocational schools, colleges, technical schools, with the aim of bringing them as close as possible to the labor market and the needs of production and service enterprises; 4) introduction and expansion of the practice of using a dual form of education in the professional education system, creation of emergency practical centers, modernization of educational equipment; 5) changes to the conditions of admission to professional education institutions; 6) legislative

changes related to the approval of the Law of Ukraine “On Vocational Pre-Higher Education” (2019) and the development of the draft law “On Vocational Education” (from 2020); 7) attempts to forecast the development of vocational education in connection with the spread of online education, digitalization, and the spread of high-tech production processes.

Key words: professional (vocational and technical) education, modern Russian-Ukrainian war, education reforms, dual education.

Постановка проблеми. Становище освітньої сфери України завжди привертало увагу засобів масової інформації (ЗМІ), які висвітлювали не лише проблемні моменти, але й окреслювали перспективи подальшого розвитку. Мас-медійний дискурс щодо української освіти формували не тільки журналісти, але й експерти, чиновники, учасники освітнього процесу (педагоги, учні/студенти), а це забезпечувало різнобічність висвітлення питань, плюралізм думок, глибину аналізу й конструктивність сформульованих пропозицій. Не була винятком й ланка професійної (професійно-технічної освіти), особлива увага до якої пояснювалася потребою забезпечення ринку праці кваліфікованими фахівцями, зокрема робітничих спеціальностей. З огляду на це, вважаємо необхідним проаналізувати особливості трактування різних аспектів реформування професійно-технічної освіти у мас-медійному дискурсі України.

Аналіз досліджень і публікацій. Дискурсивну спрямованість ЗМІ в умовах російської-української війни досліджували українські вчені Мар'ян Житарюк (Житарюк, 2023), Тетяна Рогова і Катерина Касімова (Рогова & Касімова, 2023), Валерія Яржемська (Яржемська, 2023). Трансформацію завдань українських ЗМІ під час війни охарактеризував Микола Філонов (Філонов, 2023). Наративи соціальних медіа в умовах засилля пропаганди під час війни в Україні аналізували американський учений К. Дж. Бойт (Boyte, 2017) та українські дослідники Микола Махортюк та Марина Сидорова (Makhortykh, & Sydorova, 2017). Теоретичні засади діяльності медіа у умовах війн на початку XXI ст. з'ясовували британський вчений Пірс Робінсон (Robinson, 2014), професорка Оксфордського університету Марта Дичок (Dyczok, 2015), український дослідник Олексій Іжак (Izhak, 2016). Деякі методологічні аспекти дослідження запозичені з праць Василя Ільницького, Володимира Старки, Миколи Галів (Haliv, Pnytskyi, 2021; Ільницький, Старка, Галів, 2022). Констатуємо, що рецепція українськими ЗМІ проблем реформування професійної (професійно-технічної) освіти в Україні ще не досліджувалася в науковій площині.

Мета статті – проаналізувати український медійний дискурс професійної освіти в Україні у роки неконвенційної російсько-української війни (2014–2022).

Виклад основного матеріалу. В умовах російсько-української війни вітчизняні ЗМІ значно менше приділяли увагу професійній (професійно-технічній) освіті порівняно з середньої та вищої ланкою цієї сфери. Попри все, війна на сході країни та актуалізація перспективи вступу до ЄС підштовхувала українську владу до планування і проведення відповідних реформ, зокрема і в сфері освіти. Безумовно, деякі аспекти реформаційної діяльності аналізували і висвітлювалися у ЗМІ.

Так, в газеті «Освіта України» у червні 2014 р. з'явилася інтерв'ю з керівником департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України В'ячеславом Супруном. Загалом він окреслив декілька проблемних моментів, в яких опинилася професійна освіта України на той час. Передусім вказав на не завжди ефективну діяльність управлінської ланки закладів профтехосвіти, а відтак висловив думку про потребу зміни частини «директорського корпусу», який займає спостережницьку позицію і не вживає дієвих заходів у сучасних реаліях економіки, не налагоджує співпрацю з роботодавцями. Чиновник наголосив на створенні навчально-практичних центрів з упровадження інноваційних технологій, розробці професійних стандартів, заміну застарілих кваліфікаційних характеристик. Як приклад навів домовленість з компанією «Кернел» про створення на базі одного з професійних навчальних закладів аграрного профілю навчально-практичного центру з упровадження сучасних технологій у сільське господарство. Підкреслив В. Супрун і діяльність МОН України щодо працевлаштування випускників, які навчалися за держзамовленням, а також розкрив заходи щодо підвищення престижності робітничих професій, серед яких – виставки, конкурси фахової майстерності, ярмарки робітничих професій, фестиваль навчальних фільмів «Урок майстра» (Шулєкін, 2014: 5).

У зв'язку з проведенням реформи місцевого самоврядування й передачу більше фінансових повноважень на місця, заклади профтехосвіти були передані на фінансування з місцевих, зокрема обласних, бюджетів. Мас-медіа намагалися з'ясувати виправданість такого кроку, здебільшого постулюючи негативні оцінки. У січні 2016 р. заступник міністра освіти і науки Павло Хобзей під час брифінгу для ЗМІ підкреслив

позицію міністерства, яка полягала у тому, що базова професійна освіта повинна фінансуватися з державного бюджету. Таку ж позицію займав і комітет Верховної Ради України (далі – ВРУ) з питань освіти і науки. Проте міністерство фінансів дотримувалося іншої думки. Проблема ж полягала у тому, що у бюджетах міст не було закладено коштів на утримання закладів професійної освіти. Крім того, представники місцевих властей відмовлялися фінансувати заклади освіти, де навчалася значна частина представників інших областей (ПТУ мають фінансуватися, 2017). У червні 2016 р. міністр освіти Л. Гриневич повідомила журналістам, що з фінансуванням профтехосвіти склалася кризова ситуація, оскільки невеликі міста не могли утримувати заклади професійної освіти з власних бюджетів. Вона вказала на потребу зберегти професійно-технічну освіту, розробити плани її регіонального розвитку, водночас не виключила можливості об'єднання деяких закладів (В Україні бракує грошей, 2016).

Громадський діяч і голова ради з питань аграрної освіти при МОН Алекс Ліссітса вказав на занепад профосвіти й навів показові дані. У 1990 р. в 1246 училищах навчалися понад 640 тис. учнів, а в 2016 р. – 840 училищ налічували 302 тис. учнів. На одного випускника закладу профосвіти припадало п'ять випускників ЗВО. Він відзначив злиденне становище закладів, які знаходяться в сільській місцевості і готують фахівців для сільського господарства. Надалі А. Ліссітса пропонував два шляхи: 1) конструктивний: Міносвіти та Мінфін повинні знайти шляхи альтернативного фінансування ПТУ, можливо навіть передати їх великим агропідприємствам або асоціаціям в довгострокову оренду; 2) звичайний: уряд «як завжди, заховається в кукурудзу, не бажаючи вирішувати складні питання і дозволить розвалити професійно-технічну освіту України». Важливо, що він розкритикував непропорційність підготовки фахівців в закладах профтехосвіти аграрного профілю, де перевагу надають підготовці менеджерів, юристів, фінансистів, а не робітників (Ліссітса, 2016).

Проте зміни не відбулися й МОН, зрештою, взялося захищати спеціальності, які мають загальнодержавне значення. У листопаді 2016 р. було складено перелік з 19 професій, які не можна буде скорочувати у закладах профтехосвіти, де відтепер домінувати замовлення на кадри з боку місцевої влади, котра брати до уваги потреби власного ринку праці. До таких спеціальностей, зокрема, увійшли: машиніст бурової установки, бурильник експлуатаційного та розвідувального буріння

свердловин, бджоляр, живописець, токар, тістоб, монтер колії, виноградар, верстатник широкого профілю (МОН: перелік професій, 2016). Згодом (у 2018 р.) цей перелік доповнили ще шістьма позиціями (зварник, машиніст дорожньо-будівельних машин, монтажник систем утеплення будівель, слюсар механоскладальних робіт, слюсар-інструментальник, слюсар-ремонтник). У ЗМІ з посиланням на вищих урядовців зазначалося, що з 1 вересня 2018 р. на ці професії буде набрано приблизно 2200 осіб, а орієнтовна вартість їхньої підготовки складе 15 млн. грн. з державного бюджету (Перелік пріоритетних професій, 2018).

У серпні 2016 р. було знайдено вихід із ситуації з фінансуванням професійної освіти. Міністр освіти і науки Л. Гриневич, визнавши, що «передання профтехосвіти на місцевий рівень було непродуманим кроком», заявила: з наступного року фінансування цього сектору освіти знаходитиметься на обласному рівні, а не рівні міст (Титиш, 2016). Однак в деяких регіонах ситуація загострювалася. У листопаді 2017 р. кореспонденти ТСН поінформували про відсутність коштів в обласному бюджеті Волинської області на утримання училищ і коледжів. Упродовж двох років (2016–2017) на утримання 23 закладів профтехосвіти з обласного бюджету було виділено 300 млн. грн. А з 2018 р. заплановано передати на баланс області ще 10 коледжів, що потребуватиме додаткових 100 млн. грн. Таких коштів в бюджеті не було, оскільки область вважалася дотаційною (На Волині, 2017). Ситуація привернула увагу народних депутатів, однак вони обмежилися лише гучними заявами.

У мас-медіа обговорювалося питання належності закладів профтехосвіти до групи ЗВО. У березні 2016 р. заступник міністра освіти і науки П. Хобзей зауважив, що до 2018 р. коледжі залишатимуться у статусі закладів вищої освіти, але після реформи стануть частиною власне професійної освіти. У них навчатимуться випускники базових шкіл, які після успішного навчання у коледжі зможуть продовжити навчання за тим же профілем і ЗВО та отримати диплом про вищу освіту за більш короткий термін (Ризиковані, 2016). Зазначені зміни були впроваджені в життя у 2019 р.

Обговорюючи завдання професійної освіти, журналісти, експерти та освітяни найчастіше вели мову про потребу реформувати зміст освіти в училищах, коледжах, технікумах, максимально наблизивши їх до ринку праці та потреб виробничих і сервісних підприємств (Шулікін, 2014: 5; Парцхаладзе, 2016; Коваль, 2020). Щоправда тра-

плялися й опозиційні думки. Так, колишній заступник директора з навчально-виховної роботи Херсонського фізико-технічного ліцею Володимир Белий наполягав на тому, що заклади системи професійно-технічної освіти не повинні слугувати фірмам чи корпораціям. Їхня місія – слугувати розвитку професійних задатків старшокласників (16–18 років), їхнього інтелекту мануально-моторного типу. При цьому він наполягав на безкоштовності професійно-технічної освіти. «Професійний ліцей має бути тим елементом освітньої системи, що забезпечує реальне виконання державою своїх конституційних обов'язків щодо освіти своїх громадян відповідно до їх схильності та спроможності. Тільки так і можна уникнути як псевдоосвіти, так і нецільового використання бюджетних коштів», – стверджував автор (Белий, 2016). Більшість авторів акцентувало увагу на потребі модернізації матеріально-технічної бази закладів професійної освіти.

На оновлення матеріального забезпечення, передовсім навчального обладнання закладів професійної освіти уряд України у 2018 р. отримав від ЄС фінансову допомогу. Це привернуло увагу ЗМІ до питань профосвіти. Журналістка Наталія Шимків у грудні того ж року проаналізувала стан профосвіти у Львові. На той час на балансі міського бюджету перебувало 19 закладів професійно-технічної освіти, на які передбачалося у 288 млн. грн. (на 2018 рік). Усі кошти спрямовувалися на заробітні плати викладачів і персоналу та оплату комунальних послуг. Частина училищ уже впровадила дуальну освіту. Як приклад, вона навела Львівське вище професійно-технічне училище, де освіту здобували приблизно 500 студентів, здобуваючи фах малярів, штукатурів, слюсарів з ремонту автомобілів, електрогазозварників, кухарів, кондитерів. Своїми силами адміністрація, викладачі, студенти утворили навчально-практичний центр, кошти (1,5 млн. грн.) на який надали місцеві бізнесмени та іноземні партнери. Значну допомогу надавало підприємство NG Metal Ukraine, яке займалося виробами з металу. Шукаючи робітників (зварювальників), підприємство виділило кошти на облаштування навчально-виробничого класу. Один з представників адміністрації училища повідомив, що практика учнів на виробництві триває півтора-два роки. У планах керівництва укласти тристоронні угоди між навчальним закладом, студентом і підприємством, за якою студент зобов'язаний після закінчення навчання два роки відпрацювати на підприємстві, яке надавало можливість навчатися і працювати під час практики. Керівництво цього закладу взяло на себе зобов'язання працюв-

лаштувати усіх своїх випускників. Журналістка також опитала начальника управління інвестиційної політики Львівської обласної ради Романа Матиса, який окреслив широкі перспективи для працевлаштування на підприємствах Львівщини, назвавши низку відомих брендів, котрі замовляють послуги. Натомість підприємці повідомили, що випускників ПТУ потрібно навчати заново, бо вони здобули уміння роботи на старому обладнанні, а тому не підготовлені до праці в нових умовах. При цьому підприємцям дешевше організувати навчальні курси, ніж фінансувати заклади освіти і чекати на підготовлених випускників. У статті вказувалися й на застарілість програм. Для прикладу, в деяких закладах освіти продовжували готувати фахівців за спеціальністю «оператор комп'ютерного набору» (Шимків, 2018).

Ще одним тематичним напрямом обговорень профтехосвіти в мас-медіа стала дуальна освіта. У лютому 2017 р. журналістка Ірина Андрейців опублікувала статтю «Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям». Авторка описала функціонування системи дуальної освіти в Німеччині, навіть навівши слова представника комунального підприємства з м. Ерфурт Удо Бауера. Обґрунтовуючи необхідність запровадження цієї системи в Україні, авторка вказала на потребу у фахівцях в реальному секторі економіки. Відтак навели приклади дуальної освіти, зокрема Київському політехнічному інституті (Конструкторсько-інженерний центр «Боїнг-Україна»). Позитивною стороною цієї статті є увага І. Андрейків до запитів українських підприємців (Андрейців, 2016).

Надалі в українських ЗМІ здебільшого позитивно характеризували питання впровадження дуальної освіти в Україні. Так, кандидат технічних наук Сергій Іщераков у червні 2017 р. на сайті «Української правди» підтримав курс МОН на запровадження дуальної освіти. Він наголосив, що для європейського суспільства – дуальна освіта відома з 70-х рр. XX ст. Опісля вказав на важливість цієї форми навчання для українських ІТ-компаній, підкресливши не лише освітньо-інтелектуальні результати, але й позитивні соціальні наслідки, оскільки, на його думку, дуальна освіта – це «шанс на втримання в Україні талановитої молоді». Водночас вів мову про потребу компаній втручатися в освітній процес закладів освіти і коригувати освітні програми відповідно до вимог часу і ринку (Іщераков, 2017а). Дещо пізніше він поділився з читачами результатами впровадження механізму дуальної освіти у філіях компаній «Ciklum» та «EPAM» (Іщераков, 2017b).

У липні 2021 р. експерт Костянтин Швабій на інтернет-ресурсі «Лівий берег» оприлюднив своє бачення дуальної освіти як «маленького кроку до вирішення глобальних проблем». Він позитивно оцінив зміни до законів «Про освіту» та «Про вищу освіту», внесені наприкінці 2019 р. щодо впровадження нової форми освіти – дуальної. Навів приклади Німеччини, Данії, Великої Британії, Франції, Південної Кореї. На його думку, навіть південнокорейське економічне диво стало можливим у тому числі й за рахунок впровадження дуальної освіти. Саме у Республіці Корея для фінансування цієї форми освіти введено додатковий цільовий податок з корпорацій. Автор наголосив на тому, що запровадження дуальної освіти дає змогу вирішити таку важливу проблему як «невідповідність компетенцій» (skills mismatch). Основна перевага дуальної освіти полягає, зокрема, в тому, що студенти мають змогу застосовувати теорію одразу на практиці, а остання спонукає до глибшого вивчення теорії. Здобувачі освіти мають можливість пізнати професію «з середини». Роботодавці ж будуть створювати умови для підготовки таких студентів, які водночас будуть їхніми працівниками (Швабій, 2021).

Не достатньо уваги мас-медіа приділяли питанням вступу до закладів профтехосвіти. У листопаді 2017 р. журналісти «Української правди» поінформували про умови вступу на освітній рівень молодшого спеціаліста в заклади професійної освіти в 2018 р. Детальну інформацію їм надав директор департамент вищої освіти МОН Олег Шаров (Вуйтік, 2017). Нові умови вступу 2020 року було проанонсовано вже у вересні попереднього року. Зокрема, наголошувалося, що вступники на основі середньої школи при вступі у коледжі і технікуми зможуть подавати для вступу сертифікати ЗНО за минулі чотири роки або складати вступні іспити на власний розсуд. Але за сертифікати ЗНО бал вступника потрібно підвищувати на 25%. Крім того, дозволялося отримувати другу, третю та будь-яку наступну професійну освіту за бюджетні гроші (Нові умови вступу, 2019). Вступну кампанію у «коронавірусному» 2020 році у студії ТСН (канал 1+1) окреслила заступниця міністра освіти і науки Любомира Мандзій (Загородня, 2020).

У 2019 р. увагу ЗМІ привернув Закон «Про фахову передвищу освіту», схвалений на початку червня того ж року. Зазвичай, мас-медіа передавали головну новацію закону: у коледжах і технікумах студенти отримуватимуть не вищу, а фахову передвищу освіту, замість рівня молодшого спеціаліста запроваджується рівень молодшого бакалавра (Не молодший спеціаліст, 2019). З 2020 р.

напрацьовувався законопроект «Про професійну освіту», однак ЗМІ оминали увагою цей документ (лише в квітні 2024 р. його було надано для громадського обговорення).

У грудні 2019 р. заступник міністра освіти і науки Петро Коржевський анонсував масштабні перевірки закладів професійної освіти. Аудит мав стартувати вже у січні 2020 р., передбачалося перевірити 740 закладів. За словами чиновника, це дасть змогу отримати чітке уявлення про стан профтехосвіти в країні. Перевірка складалася з двох частин: анкетування закладів і регіональні обговорення (Наступного року, 2019). Незабаром з'явилися повідомлення про підготовку МОН України законопроекту про професійну освіту, який передбачав би об'єднання закладів і концентрацію видатків на укрупнені інституції. У ЗМІ з'явилися висловлювання міністра Анни Новосад, яка вважала, що державі не вигідно утримувати 700 напівпорожніх коледжів і ПТУ. На її думку, доцільніше за ці ж кошти утримувати 200 закладів, а всі кошти спрямувати на заробітні плати викладачів, щоб мотивувати їх (Міносвіти підготувало, 2020). Відзначимо, що подібну думку кількома роками раніше висловлювала міністр Л. Гриневич.

Улітку 2020 р. народна депутатка Ольга Коваль у своєму блозі на сайті «Лівий берег» схвально відгукнулася про реформу професійної освіти, яка, за її словами, стартувала у минулому році. Водночас наголосила на потребі швидкого вирішення низки проблем. По-перше, слід узятися за прогнозування ринку праці (принаймні середньострокове), чітко знати, яка кількість фахівців відповідних спеціальностей потрібна країні. По-друге, слід привести програми професійної освіти у відповідність до сучасних вимог, розпочавши із вимог роботодавців до професії. По-третє, необхідно узятися за рівень кваліфікації педагогічних працівників та майстрів виробничого навчання. На переконання депутатки, викладачем професійних дисциплін повинна бути людина з досвідом роботи на виробництві, фахівець (інженер, механік, технолог), який міг поєднувати роботу з освітньою діяльністю (Коваль, 2020). Схожі думки висловила Юлія Гришина, наголосивши на розробці нових стандартів професійної освіти (Розвиток, 2021).

Співзасновник онлайн-інституту Projector Creative & Tech Олексій Трегуб у вересні 2021 р. спробував спрогнозувати розвиток професійної освіти в Україні до 2030 року. На його думку, через десятиліття ця ланка освіти спиратиметься на п'ять принципів: 1) діджиталізація (Online First);

2) фокус на розвиток особистості (Customization); 3) практичність (Learning by Doing); 4) середовище (Community); 5) безперервність (Life Long Learning) (Трегуб, 2021). Автор просував ідею онлайн-освіти через спеціальні курси, відстоював вагомість набуття компетентностей, а не диплому.

Висновки. Отже, в умовах російсько-української війни вітчизняні ЗМІ значно менше приділяли уваги професійній (професійно-технічній) освіті порівняно з середньою та вищою ланкою цієї сфери. Аналізуючи змістову спрямованість мас-медійного дискурсу щодо професійної освіти України, визначимо декілька тематично-проблемних аспектів фокусування уваги ЗМІ: 1) проблема фінансування закладів професійної освіти у зв'язку з проведенням реформи місцевого самоврядування й передачу фінансових повноважень у регіони та громади; 2) питання належ-

ності закладів профтехосвіти до групи закладів вищої освіти; 3) реформування змісту освіти в училищах, коледжах, технікумах, з метою їх максимального наближення до ринку праці та потреб виробничих і сервісних підприємств; 4) впровадження і розширення практики застосування у системі професійної освіти дуальної форми навчання, створення аврально-практичних центрів, модернізація навчального обладнання; 5) зміни до умов вступу до закладів професійної освіти; 6) законодавчі зміни, пов'язані із схваленням Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019) та розробкою законопроекту «Про професійну освіту» (з 2020 р.); 7) спроби прогнозів розвитку професійної освіти у зв'язку з поширенням онлайн-освіти, діджиталізацією, поширенням високотехнологічних виробничих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейців І. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/>
2. Белий В. Структура освіти старшокласників і виклики часу. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/volodymyr_biely/329507_structura_osviti_starshoklasnikiv_i.html
3. В Україні бракує грошей на ПТУ – Гриневич. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/06/3/7110601/>
4. Вуйтік Н. Обов'язкова ID-картка та заяви онлайн. Як вступатимуть у коледжі й технікуми 2018 року. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/11/30/227721/>
5. Житарюк М. Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України. *Український інформаційний простір*, 2023. № 1(11). С. 55–71. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558)
6. Загородня І. Вступна кампанія на карантині: у МОН пояснили, як після 9 класу вступити до закладів профтехосвіти. *TCH*. URL: <https://coronavirus.tsn.ua/vstup-na-karantini-u-mon-poyasnili-yak-pislya-9-klasu-vstupiti-do-zakladiv-proftehosviti-1550634.html>
7. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*, 2022. № 5. С. 43–55.
8. Іщиряков С. Дуальна освіта – ми розпочали. Перші висновки. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/09/14/226445/>
9. Іщиряков С. Дуальна освіта: як втримати IT-мізки в Україні. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/06/7/224580/>
10. Коваль О. Із «бурси» у сучасний хаб. З чого почати реанімацію профосвіти? *LB*. URL: https://lb.ua/blog/olha_koval/462045_iz_bursi_suchasniy_hab_z_chogo.html
11. Ліссітса А. П'ять начальників для одного тракториста. *Європейська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/07/13/598876/>
12. Міносвіти підготувало законопроект, який об'єднає коледжі з ПТУ. *LB*. URL: https://lb.ua/society/2020/03/10/452097_minobrazovaniya_podgotovilo.html
13. МОН: перелік професій, серед яких є бджоляри і токарі, склали через зміну у фінансуванні профосвіти. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28126119.html>
14. На Волині ПТУ та коледжі опинилися під загрозою закриття через відсутність фінансування. *TCH*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/na-volini-ptu-ta-koledzhi-opinilisya-pid-zagrozoju-zakrittya-cherez-vidsutnist-finansuvannya-1047360.html>
15. Наступного року на заклади профосвіти чекають масштабні перевірки. У МОН пояснили причину. *TCH*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nastupnogo-roku-na-zakladi-profsviti-chekayut-masshtabni-perevirki-u-mon-poyasnili-prichinu-1463841.html>
16. Не молодший спеціаліст, а молодший бакалавр. Рада прийняла новий закон щодо профтехосвіти. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/06/6/237143/>
17. Нові умови вступу в коледжі і технікуми. Що планують змінити. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/09/20/238291/>
18. Парцхаладзе Л. Чому не обов'язательно гоняться за престижними професіями. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/lev_partskhaladze/337270_pochemu_ne_obyazatelno_gonyatsya.html

19. Перелік пріоритетних професій доповнили шістьма позиціями. *LB*. URL: https://lb.ua/news/2018/02/21/390760_perechen_priotetnih_professiy.html
20. ПТУ мають фінансуватися з бюджету, – заступник міністра освіти. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/01/25/207007/>
21. Ризиковані, але потрібні. Заступник міністра освіти про майбутні зміни у школі. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/03/28/210119/>
22. Рогова Т., Касімова К. ЗМІ прифронтового міста у висвітленні повномасштабного вторгнення РФ. *Український інформаційний простір*, 2023. № 1(11). С. 133–148. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279620](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279620)
23. Розвиток сучасної та престижної професійно-технічної освіти – у пріоритеті, – нардепка. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/41385>
24. Титиш Г. Лілія Гриневиц: Неможливо навчати сучасних дітей так, як навчали нас. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/person/2016/08/4/216010/>
25. Трегуб О. Якою буде професійна освіта-2030? 5 принципів. *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/09/26/245999/>
26. Філонов М. Трансформація українських медіа під час війни: здобутки, виклики і перспективи. *Інтерфакс*. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/914975.html>
27. Швабій К. Дуальна освіта: маленькі кроки до вирішення глобальних проблем. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/489960_dualna_osvita_malenki_kroki.html
28. Шимків Н. Реформа ПТУ. Чиїх рук потребує ринок? *LB*. URL: https://lb.ua/society/2018/12/26/415826_reforma_ptu_chiih_ruk_potrebuie_rinok.html
29. Шулікін Д., В'ячеслав Супрун: Сучасний керівник ПТНЗ повинен бути ефективним менеджером. *Освіта України*. 2014. № 22 (9 червня). С. 5.
30. Яржемська В. Особливості діяльності ЗМІ Хмельницького краю в час війни росії проти України. *Український інформаційний простір*, 2023. № 2(12). С. 135–148. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291174](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291174)
31. Boyte K. An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine. *Journal of Information Warfare*, 2017. N 16(1). P. 88–111. URL: <https://www.jstor.org/stable/26502878>
32. Dyczok M. History, Memory, and the Media. *Harvard Ukrainian Studies*, 2015. Issue 34(1/4). P. 431–446. URL: <http://www.jstor.org/stable/44364502>
33. Haliv M., Ilnytskyi V. The methods of internal criticism of written sources in the works of Ukrainian historians: on the example of scientific narratives on the history of education (1840s – 1930s). *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*, 2021. Issue 1 (25). P. 281–297. DOI: <https://doi.org/10.29302/auash.2021.25.1.14>
34. Izhak O. The Threats and Challenges of a Multipolar World: A Ukraine Crisis Case Study. *Connections*, 2016. Issue 15(1). P. 32–44. URL: <http://www.jstor.org/stable/26326427>
35. Makhortykh M., Sydorova M. Social media and visual framing of the conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 2017. Issue 10 (3). P. 359–381. URL: <https://www.jstor.org/stable/26392786>
36. Robinson P. Media empowerment vs. strategies of control: Theorising news media and war in the 21st Century. *Zeitschrift Für Politik*, 2014. Issue 61(4). P. 461–479. URL: <http://www.jstor.org/stable/24229237>

REFERENCES

1. Andreitsiv, I. (2017). Shcho take dualna osvita i navishcho vona ukrainsiam [What is dual education and why is it for Ukrainians]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/> [in Ukrainian].
2. Bielyi, V. (2016). Struktura osvity starshoklasnykiv i vyklyky chasu [The structure of education of high school students and the challenges of time]. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/volodymyr_bielyi/329507_struktura_osviti_starshoklasnykiv_i.html [in Ukrainian].
3. V Ukraini brakuie hroshei. (2016). V Ukraini brakuie hroshei na PTU – Hrynevych [There is a lack of money for vocational and technical schools in Ukraine – Hrynevych]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/06/3/7110601/> [in Ukrainian].
4. Vuitik, N. (2017). Obov'язkova ID-kartka ta zaiavy onlain. Yak vstupatymut u koledzhi y tekhnikumy 2018 roku [Obligatory ID card and online applications. How to enroll in colleges and technical schools in 2018]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/11/30/227721/> [in Ukrainian].
5. Zhytariuk, M. (2023). Otsinka y pereosmyslennia roboty zhurnalistiv v umovakh viiny za nezalezhnist Ukrainy [Evaluation and rethinking of the work of journalists in the conditions of the war for independence of Ukraine]. *Ukrainian Information Space*, 1(11). 55–71. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558) [in Ukrainian].
6. Zahorodnia, I. (2020). Vstupna kampaniia na karantyni: u MON poiasnyly, yak pislia 9 klasu vstupyty do zakladiv proftekhosvity [Admission campaign in quarantine: the Ministry of Education and Science of Ukraine explained how to enter vocational education institutions after the 9th grade]. *TSN*. URL: <https://coronavirus.tsn.ua/vstup-na-karantyni-u-mon-poyasnili-yak-pislya-9-klasu-vstupiti-do-zakladiv-proftekhosviti-1550634.html> [in Ukrainian].
7. Ilnytskyi, V., Starka, V., & Haliv, M. (2022). Rosiiska propahanda yak element pidhotovky do zbroinoi ahresii proty Ukrainy [Russian Propaganda as an Element of Preparation for Armed Aggression Against Ukraine]. *Ukrainian Historical Journal*, 5. 43–55. [in Ukrainian].
8. Ishchyriakov, S. (2017a). Dualna osvita: yak vtrymaty IT-mizky v Ukraini [Dual education: how to retain IT brains in Ukraine]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/06/7/224580/> [in Ukrainian].

9. Ishchyriakov, S. (2017b). Dualna osvita – my rozpochaly. Pershi vysnovky [Dual education – we have started. First conclusions]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/09/14/226445/> [in Ukrainian].
10. Koval, O. (2020) Iz “bursy” u suchasnyi khab. Z choho pochaty reanimatsiiu profosvity? [From the “bursa” to a modern hub. Where to start the resuscitation of the vocational education?]. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/olha_koval/462045_iz_bursi_suchasniy_hab_z_chogo.html [in Ukrainian].
11. Lissitsa, A. (2016). Piat nachalnykiv dlia odnogo traktorysta [Five bosses for one tractor driver]. *European Pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/07/13/598876/> [in Ukrainian].
12. Minosvity pidhotuvalo zakonoproiekt. (2020). Minosvity pidhotuvalo zakonoproiekt, yakyi obiednaie koledzhi z PTU [The Ministry of Education has prepared a draft law that will unite colleges and technical vocational schools]. *LB*. URL: https://lb.ua/society/2020/03/10/452097_minobrazovaniya_podgotovilo.html
13. MON: perelik profesii. (2016). MON: perelik profesii, sered yakykh ye bdzholiari i tokari, sklaly cherez zminu u finansuvanni profosvity [MES: the list of professions, which include beekeepers and turners, was compiled due to a change in the financing of professional education]. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28126119.html> [in Ukrainian].
14. Na Volyni. (2017). Na Volyni PTU ta koledzhi opynylysia pid zahrozoiu zakryttia cherez vidsutnist finansuvannia [In Volyn, technical vocational schools and colleges were threatened with closure due to lack of funding]. *TSN*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/na-volyni-ptu-ta-koledzhi-opinilisya-pid-zagrozoyu-zakryttia-cherez-vidsutnist-finansuvannya-1047360.html> [in Ukrainian].
15. Nastupnogo roku. (2019). Nastupnogo roku na zaklady profosvity chekaiut mashtabni perevirky. U MON poiasnyly prychnu [Next year, professional education institutions are expected to undergo large-scale inspections. The MES explained the reason]. *TSN*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nastupnogo-roku-na-zaklady-profosviti-chekayut-mashtabni-perevirki-u-mon-poyasnili-prichinu-1463841.html> [in Ukrainian].
16. Ne molodshyi spetsialist. (2019). Ne molodshyi spetsialist, a molodshyi bakalavr. Rada pryiniala novyi zakon shchodo proftekhsvity [Not a junior specialist, but a junior bachelor. The Verhovna Rada adopted a new law on vocational education]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/06/6/237143/> [in Ukrainian].
17. Novi umovy vstupu. (2019). Novi umovy vstupu v koledzhi i tekhnikumy. Shcho planuiut zminyty [New conditions for admission to colleges and technical vocational schools. What are they planning to change?]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2019/09/20/238291/> [in Ukrainian].
18. Partskhaladze, L. (2016). Pochemu ne obiazatelno honiatsia za prestyzhnyu professiyamy [Why it is not necessary to run after prestigious professions]. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/lev_partskhaladze/337270_pochemu_obyazatelno_gonyatsya.html [in Russian].
19. Perelik priorytetnykh profesii. (2018). Perelik priorytetnykh profesii dopovnyly shistma pozytsiiamy [The list of priority professions was supplemented by six positions]. *LB*. URL: https://lb.ua/news/2018/02/21/390760_perechen_prioritetnih_professiy.html [in Ukrainian].
20. PTU maiut finansuvatysia. (2016). PTU maiut finansuvatysia z biudzhetu, – zastupnyk ministra osvity [The technical vocational schools should be financed from the budget, – Deputy Minister of Education]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/01/25/207007/> [in Ukrainian].
21. Ryzikovani. (2016). Ryzikovani, ale potribni. Zastupnyk ministra osvity pro maibutni zminy u shkoli [Risky, but necessary. Deputy Minister of Education about future changes in the school]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/technology/2016/03/28/210119/> [in Ukrainian].
22. Rohova, T., & Kasimova, K. (2023). ZMI pryfrontovoho mista u vysvitleni povnomashtabnoho vtornnennia RF [The mass media of the front-line city covered the full-scale invasion of the Russian Federation]. *Ukrainian Information Space*, 1(11). 133–148. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279620](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279620) [in Ukrainian].
23. Rozvytok. (2021). Rozvytok suchasnoi ta prestyzhnoi profesino-tekhnichnoi osvity – u prioryteti, – nardepka [The development of modern and prestigious vocational and technical education is a priority, said the deputy]. *Vseosvita*. URL: <https://vseosvita.ua/c/pedagogy/post/41385> [in Ukrainian].
24. Tytysh, H. (2016). Liliia Hrynevych: Nemozhlyvo navchaty suchasnykh ditei tak, yak navchaly nas [Liliya Hrynevych: It is impossible to teach modern children the way we were taught]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/person/2016/08/4/216010/> [in Ukrainian].
25. Trehub, O. (2021). Yakoiu bude profesiina osvita-2030? 5 pryntsyviv [What will professional education be like in 2030? 5 principles]. *Ukrainian Pravda*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/09/26/245999/> [in Ukrainian].
26. Filonov, M. (2023). Transformatsiia ukrainskykh media pid chas viiny: zdobutky, vyklyky i perspektyvy [Transformation of Ukrainian media during the war: achievements, challenges and prospects]. *Interfax*. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/914975.html> [in Ukrainian].
27. Shvabii, K. (2021). Dualna osvita: malenki kroky do vyrishennia hlobalnykh problem [Dual education: small steps to solving global problems]. *LB*. URL: https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/489960_dualna_osvita_malenki_kroki.html [in Ukrainian].
28. Shymkiv, N. (2018). Reforma PTU. Chyikh ruk potrebuie rynek? [Reform of vocational and technical schools. Whose hands does the market need]. *LB*. URL: https://lb.ua/society/2018/12/26/415826_reforma_ptu_chiikh_ruk_potrebuie_rinok.html [in Ukrainian].
29. Shulikin, D. (2014). Viacheslav Suprun: Suchasnyi kerivnyk PTNZ povynen buty efektyvnym menedzherom [Vyacheslav Suprun: The modern head of vocational and technical school must be an effective manager]. *Education of Ukraine*, 22 (June 9). 5. [in Ukrainian].

30. Yarzhevska, V. (2023). Osoblyvosti diialnosti ZMI Khmelnytskoho kraiu v chas viiny rosii proty Ukrainy [Peculiarities of media activity in the Khmelnytsky region during the war between Russia and Ukraine]. *Ukrainian Information Space*, 2(12). 135–148. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291174](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291174) [in Ukrainian].
31. Boyte, K. (2017). An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine. *Journal of Information Warfare*, 16(1). 88–111. URL: <https://www.jstor.org/stable/26502878>
32. Dyczok, M. (2015). History, Memory, and the Media. *Harvard Ukrainian Studies*, 34(1/4). 431–446. URL: <http://www.jstor.org/stable/44364502>
33. Haliv, M., Ilnytskyi, V. (2021). The methods of internal criticism of written sources in the works of Ukrainian historians: on the example of scientific narratives on the history of education (1840s–1930s). *Annales Universitatis apulensis. Series Historica*, 1 (25). 281–297. DOI: <https://doi.org/10.29302/auash.2021.25.1.14>
34. Izhak, O. (2016). The Threats and Challenges of a Multipolar World: A Ukraine Crisis Case Study. *Connections*, 15(1). 32–44. URL: <http://www.jstor.org/stable/26326427>
35. Makhortykh, M., & Sydorova, M. (2017). Social media and visual framing of the conflict in Eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 10 (3). 359–381. URL: <https://www.jstor.org/stable/26392786>
36. Robinson, P. (2014). Media empowerment vs. strategies of control: Theorising news media and war in the 21st Century. *Zeitschrift Für Politik*, 61(4). 461–479. URL: <http://www.jstor.org/stable/24229237>